

Bilgin, B.B. ve Gökler, R. (2022). Görme engelli yetişkin bireylerin gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 184-203.

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru Tarihi: 14/11/2022

Kabul Tarihi: 05/12/2022

GÖRME ENGELLİ YETİŞKİN BİREYLERİN GELECEK BEKLENTİLERİ VE UMUTSUZLUK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Investigation of the Relationship Between Future Expectations and Hopelessness Levels of Visually Impaired Adults

Betül Beyhan BİLGİN *

Rıza GÖKLER **

* Sosyal Hizmet Uzmanı, bilginbetul95@gmail.com, 0000-0003-4850-6409

** Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü, rizagokler@ybu.edu.tr
 0000-0002-9821-4095

ÖZ

Bu araştırmanın amacı görme engelli yetişkin bireylerin gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın evreni Ankara ve İstanbul illerindeki görme engelli derneklerine üye görme engelli yetişkin bireylerdir. Araştırmaya amaçsal örneklem yöntemi ile 165 görme engelli yetişkin birey dahil edilmiştir. Araştırmada Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği olmak üzere üç ölçek kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi için t-testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

Sosyal hizmetin çalışma alanları gereği engellilik olgusu ile iç içe bir meslek olduğu da düşünüldüğünde görme engellilik olgusuna araştırılan konular üzerinden gerçekleştirilecek bir sosyal hizmet bakışının literatüre katkı sağlayacağı ve ortaya konulan problemle birlikte yeni araştırmalara olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek beklentisi, görme engelli, umutsuzluk

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between, future expectations and hopelessness levels of visually impaired adults. The participants in the research of the research are visually impaired adult individuals who are members of associations for the visually impaired people in Ankara and Istanbul provinces. A total of 165 visually impaired adults were included in the study by purposive sampling method. In the research, three scales including Multidimensional Perceived, Positive Future

Expectation Scale and Beck Hopelessness Scale were used. For the analysis of the research data, t-test, ANOVA and Pearson Correlation analysis were used.

Considering that social work is a profession intertwined with the area related to disabled people due to its fields of study, it could be thought that a social work perspective on the visual disability through the issues investigated will contribute to the literature and will enable new research with the problem posed.

Keywords: *Future expectation, hopelessness, visually impaired*

GİRİŞ

Engellilik insanlık durumunun bir parçasıdır. İnsanlar yaşamları boyunca belli bir noktada geçici süre ya da sürekli olarak güçsüz düşebilir. Yaşamlarının ilerleyen noktalarında herkes kimi işlevlerini yerine getirme konusunda artan zorluklarla karşılaşabilir. Engellilik karmaşık olmasının yanı sıra engellilik ve bununla ilgili karşılaşılan problemlerin üstesinden gelmeye yönelik uygulamalar çok işlevli ve sistemiktir, bağlamına göre farklılaşır (Genç ve Çat, 2013).

Engellilik olgusu; 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da bedensel, zihinsel, duyuşal ve ruhsal yetilerde türlü seviyelerde yitimler nedeniyle topluma diğer bireyler ile birlikte denk şartlarda tam ve aktif katılımını sınırlayan tavır ve çevresel faktörlerden etkilenmesi hali olarak tanımlanmıştır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, 2020). Birleşmiş Milletler'e ait tanımda ise engellilik; normal birinin yaşamında kişisel yahut sosyal alanda kendi başına yapabileceklerini, fiziksel veya ruhsal yetilerinde genetik veya sonradan meydana gelen birtakım eksiklik(ler) neticesinde gerçekleştirilememesi durumu" şeklinde açıklanmıştır (Ünsal ve Şahan, 2015).

Görme engelli, hiç görülmemesi (körlük) ve az görülmesi olarak iki başlıkta ele alınır. Görme yetersizliği ilgili yasal ve eğitsel odakta tanımlanmaktadır. Yasal tanım kapsamında tüm tedavilerin ardından görme gücü 10'da 1 ya da bu oranın altındaki kimseler, kör (görme engelli) olarak ifade edilir. Söz konusu bu bireylerin çoğu, büyük puntolu yazıları okuyabilir ve kısmen de olsa görebilir durumdadır. Eğitsel tanıma ise, ağır oranda görme kaybı yaşayan kimseler kör olarak tanımlanırken, büyük puntolu olması halinde yazıları görebilen, şekil veya renkleri seçebilen kimseler az gören olarak adlandırılır. Sağlık ve sosyal hizmet uygulamalarında çoğunlukla yasal tanım dikkate alınır (Temiz, 2010).

Bildiklerimizin yüzde 80'ini öğrenmemiz göz ve görme duyusu ile olur. Şekil, renk, ışık, hareket veya derinlik vb. beş duyu organımızdan birisi olan görme yoluyla algılanır. Göz hastalıkları soya çekim, mikrobik, beslenme sorunları, kazalar ve mekanik pek çok nedenle meydana gelebilir. Toplumlar sosyoekonomik özellikleri bağlamında incelendiğinde; gelişmekte olan ülkelerde körlük prevalansı yüzde 1 dolaylarında olup katarakt ise en sık karşılaşılan körlük sebebidir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında ise yaklaşık körlük prevalansı yüzde 0.2 olarak tahmin edilirken, çoğunlukla yaşa bağlı gelişen maküla dejenerasyonu nedeniyle körlüğe rastlanmaktadır. Ülkemize bakıldığında körlüğün nedenleriyle ilgili yapılan çalışmalarda yüzde 50 katarakt, yüzde 15 korneal opasite, yüzde 12 glokom, yüzde 6 optik atrofi ve yüzde 6 ftizis bulbi olarak tespit edilmiştir ki bu bulgular gelişmekte olan ülke dağılımları ile benzer özelliktedir. Göz hastalığının bu sebepler dışındaki hastalıklarla –şeker ve hipertansiyon- da ortaya çıkma olasılığı oldukça yüksektir. Türkiye'de akraba evlilikleri, doğuştan ve çocukluk çağı körlüklerinde başı çekmektedir. Görme kaybına kazalar da -ev, iş, trafik, av kazaları- önemli sayıda görme neden olabilmektedir. Gözün kimyasal maddeye maruz kalmasıyla oluşan görme kaybına da sıklıkla rastlanmaktadır (Temiz, 2010).

2010 yılı nüfus tahminleri doğrultusunda bir milyardan fazla bireyin veya dünya nüfusunun aşığı yukarı yüzde 15'inin bir çeşit engel haliyle yaşamını sürdürdüğü düşünölmektedir. Bu tahmini oran, Dünya Sağlık Örgütü tahmini olan yüzde 10'luk tahmininin oldukça üzerindedir (5).

Görme duyusunun kaybı ile oluşan engel, birey için dünyadan yazılı bilgi alımı durmasına neden olmakta, tanınmayan yerlerde hareket etme sınırlılığına yol açmakta, mesafeli nesnelere ve çevreyi kavramak bu kayıp ile güçleşmektedir. Görme engeli, kişiyi sosyal açıdan önemli işaretlerden yoksun bırakmaktadır. Görme gücünün kaybedilmesi, algılama ve hakikati anlamayı olumsuz etkilemektedir (Temiz, 2010).

Goethe; kulağın dilsiz, ağzın sağır olduğunu fakat gözün hem duyan hem konuşan olduğunu ifade etmiştir. Anlaşıldığı üzere görme duyusu oldukça önemlidir ve buradan yola çıkılarak görme kaybının bireyin sosyal yaşantısı dolayısıyla sosyal destek algıları, gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bir faktör olabileceğini söylemek mümkündür. Diğer yandan, sosyal desteğin depresyon ve kaygı başta olmak üzere pek çok zihinsel rahatsızlığa karşı koruyucu bir etkisinin olduğu da araştırmalarla ortaya konmuştur (Cantekin vd., 2022).

Engellilik her toplumda ve tüm zaman dilimlerinde birçok bireyi doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren ve önem taşıyan olgulardan biri olarak süregelen olup sürmeye devam edecektir. Engellilik bireyin yaşamına doğrudan etki etmekle birlikte toplumsal yapıyı da hem etkileyen hem de mevcut toplumsal yapıdan etkilenen konumda bulunmaktadır. Bu araştırmada engellilik türlerinden biri olan görme engeli üzerine eğilinecektir. Görme yoksunluğu da engelliliğin diğer türlerinde olduğu gibi bireylerin gelecek algılarında büyük farklılıklar oluşturabilecek bir etmendir. Gulliford, görmede engel halinin kişilerin sosyal ilgisi üzerinde kısıtlayıcı bir etkisinin olduğunu ve kişilik gelişimine engel olduğunu söylemektedir. Engelli olan veya olmayan her birey toplum tarafından kabul görme, saygın bir yer edinme kaygısı taşır ve yaşamında buna yönelik tutumlar sergiler. Dolayısıyla her bireyin bu kaygının da bir getirisi olarak gelecekle ilgili beklentileri söz konusudur. Bu toplumda var olma sürecinde bireyin engelli oluşu, bireylerin gelecek beklentileri üzerinde değişime neden olan bir faktör olabilmekte ve bireylerin umutsuzluk düzeyini etkileyebilmektedir. Yine bu süreçte bireylerin sosyal destek algıları da gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili bir etmen olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu araştırmada görme engelli yetişkin bireylerin sosyal destek algıları, gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkisi incelenecektir. Araştırmanın sonucunda söz konusu alanda sosyal farkındalık oluşması ve alana yönelik sosyal politikaların oluşturulması, var olan politikaların geliştirilmesi sosyal hizmet mesleğinin savunuculuk ve sosyal değişim ajanı rolleri de dikkate alındığında sosyal hizmet için büyük önem taşımakla birlikte sosyal devlet ilkesinin de bir gereğidir. Bu sebeplerden dolayı görme engelli yetişkin bireylerin sosyal destek algıları, gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkisinin incelenmesi gerekli görölmekte ve bu durum araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

AMAÇ

Bu araştırmadaki temel amaç; görme engelli yetişkin bireylerin gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu ana amaç doğrultusunda görme engelli yetişkin bireylerin; sosyodemografik özellikleri, olumlu gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerine ilişkin bulguların tespit edilmesi, bu bulguların sosyodemografik unsurlara ve sosyal özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği sorgulanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma, nicel araştırma metodu olan genel tarama modelleri kapsamındaki ilişki tarama modeli olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma korelasyonel bir araştırmadır. Korelasyonel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesini içeren bir araştırma şeklidir (Büyüköztürk, 2019). İki veya daha fazla değişkenin ilişkisinin, söz konusu değişkenlere karışılmaksızın incelendiği araştırmalara korelasyonel araştırmalar denir. Değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisine bakıldığında, ilişki seviyelerinin tespitinde etkili ve bu ilişkilerle ilgili daha detaylı çalışmaların gerçekleştirilmesi açısından gerekli verilerin açıklandığı önemli araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2018). Olumlu gelecek beklentisi ve umutsuzluk düzeyi bu çalışmanın sürekli değişkenleri olup araştırma kapsamında görme engelli yetişkin bireylerin olumlu gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkisi incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Ankara ve İstanbul illerindeki görme engelli derneklerine üye görme engelli yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise Altı Nokta Körler Derneği Ankara ve İstanbul ili şubesine üye görme engelli yetişkin bireyleri, Gören Kalpler Derneği üyesi görme engelli yetişkin bireyleri kapsamaktadır. Ankara ve İstanbul illerinde yaşayan görme engelli bireyleri bünyesinde toplayan kuruluşlar olmaları dolayısıyla Altı Nokta Körler Derneği ve Gören Kalpler Derneği seçilmiştir. Katılımcılar seçkisiz olmayan örnekleme metodlarından olan amaçsal örnekleme kullanılarak belirlenmiş, gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Bu araştırmada amaç doğrultusunda Altı Nokta Körler Derneği Ankara, İstanbul şubelerine üye olan görme engelli yetişkin bireylerden ve Gören Kalpler Derneğine üye görme engelli yetişkin bireylerden 165 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma 2022 Şubat-Mart-Nisan dönemi içerisinde Altı Nokta Körler Derneği Ankara ve İstanbul ili şubelerinde ve Ankara'daki Gören Kalpler Derneğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadaki çalışma grubu söz konusu dernek ve şubelerine üye görme engelli yetişkin bireylerden (n=165) oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, araştırmanın amaçları doğrultusunda, sosyodemografik, eğitim, engellilik ve sosyal bilgileri içeren “Kişisel Bilgi Formu”, “Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği” ve “Beck Umutsuzluk Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılandırılan kişisel bilgi formunda görme engelli yetişkin bireylerin sosyodemografik bilgilerini, var olan engel durumlarına, yaşamlarına ve sosyal ilişkilerine yönelik araştırma açısından önem arz eden bilgileri içeren 18 soruyu içermektedir.

Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği (PFES) İmamoğlu'nca (2001) hazırlanan ve öznelere kişisel geleceği konusundaki algılarını değerlendiren bir ölçektir. Ölçek beş maddeden oluşmaktadır ve ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Her madde beş aralıklı bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir. Ölçekte toplam puan ile olumlu gelecek beklentisi doğru orantılıdır. İmamoğlu'nun (2001) çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa değeri .85 olarak bulunmuştur (Güler, 2004).

Beck Umutsuzluk Ölçeği'nde bireylerin geleceğe yönelik negatif bakışları puanlandırılmaktadır. Toplamda 20 önermeden meydana gelen ölçekte 11 doğru, 9 yanlış cevabı bulunmaktadır. Bu cevaplara uygun düşen her cevapta +1, uyumsuz her cevapta ise 0 puan verilerek ulaşılan sonuçlar umutsuzluk puanını ifade etmektedir. Ölçekte yer alan 1-6-13-15-19 sayılı maddeler gelecekle ilgili duyguları, 2-3-9-11-12-16-17-20 sayılı maddeler güdüleme kaybını, 4-8-14-18 sayılı maddeler geleceğe ilişkin beklentileri ifade etmekte; önermeler duygusal, güdüselle ve kognitif öğeler oluşturmaktadır (Seber vd., 1993). Pozitif ve negatif sorular ölçek içinde dağıtılmıştır. 0-20 arası umutsuzluk puanı alınması mümkündür. Elde edilen toplam skora göre; minimal (0-3), hafif (4-8), orta (9-14), şiddetli (15-20) düzeyde umutsuz olmak üzere dört seviyede değerlendirilir. Türkiye'de ölçek üzerinde ilk çalışmayı Seber (1993) gerçekleştirmiştir (Durak ve Palabıyıkoglu, 1994). Ölçeğin güvenilirliğine dair bulgular ölçeğin iç tutarlılık katsayısının yeterliliği gösterilerek belirlenmiş ve Cronbach alfa değeri .86 olarak bulunmuştur (Seber vd., 1993).

Veri Toplama Süreci

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulundan 05.02.2020 tarihinde izin alınmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu ve kullanılan ölçekler için uzman görüşü alınmıştır. Çalışmaya katılacak her katılımcıya çalışma hakkında bilgi verilmiş ve kendilerine “Bilgilendirilmiş Onam Formu” sunulmuştur. Veriler, araştırmacının kendisi ve konu hakkında bilgilendirilen bir yardımcı anketör tarafından Altı Nokta Körler Derneği Ankara ve İstanbul şubelerinde ve Gören Kalpler Derneğinde görme engelli yetişkin bireylerin katılımıyla toplanmıştır. Derneklerin genel merkez yönetimlerinden izin alınarak görme engelli yetişkin bireyler ile gönüllülük esasına dayalı olarak görüşülmüş olup anket ve ölçekler gönüllü katılımcılara araştırmacı ve yardımcı

anketör tarafından uygulanmıştır. Veriler 2022 Şubat-Mart-Nisan döneminde her bir katılımcıdan tek seferde toplanmış olup görüşmelerin her biri yaklaşık olarak 25 dk sürmüştür.

Verilerin Analizi

Çalışma sonucunda toplanan veriler, Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25 paket programından yararlanılarak analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde IBM SPSS Statistics 22 programı kullanılmıştır. Tabachnick ve Fidell'e göre bilimsel araştırmalarda kabul edilen normallik düzeyi -1,5/+1,5 aralığındadır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Araştırma verileri belirtilen aralıklarda bulunduğu normal dağılım kabul edilmiştir. Veri analizinde dağılımın normal olması ve katılımcı sayısının 165 kişi olması sebebi ile Parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Katılımcıların anket sorularına ait bulguların analizinde frekans ve yüzde dağılımları kullanılmıştır. Veri analizinde çalışmanın alt amaçlarına yönelik bulgular arasındaki farkın anlaşılabilmesi açısından T-testi ve Anova analizi uygulanmasının yanı sıra, araştırmanın ana amacı doğrultusunda sürekli değişkenler arasındaki ilişkinin incelenebilmesi amacıyla ise Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak $p < .05$ değeri kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2019).

BULGULAR VE YORUM

Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Oluşturulan kişisel bilgi formu ile toplanan bilgilere ilişkin tablolar aşağıdaki verilmiştir.

Değişken	Düzyey	Sayı	%
Cinsiyet	Kadın	62	37,6
	Erkek	103	62,4
Yaş	18-30	38	23,0
	31-40	27	16,4
	41-50	38	23,0
	51-60	40	24,2
	61-70	22	13,3
Medeni Durum	Bekar	61	37,0
	Evli	86	52,1
	Boşanmış	18	10,9
Çocuk Sayısı	Çocuğu yok	74	44,8
	1	49	29,7
	2	22	13,3
	3+	20	12,1
Çalışma Durumu	Çalışmıyor	30	18,2
	Çalışıyor	83	50,3

	Emekli	52	31,5
	Yok	24	14,5
	1000 TL altı	2	1,2
	1000-1999	5	3,0
	2000-2999	5	3,0
	3000-3999	2	1,2
	4000-4999	26	15,8
	5000-5999	23	13,9
	6000-6999	11	6,7
	7000-7999	25	15,2
	8000-8999	18	10,9
	9000-9999	8	4,8
	10000 TL üzeri	16	9,7
Aylık Gelir			
	Alt	44	26,7
	Orta	115	69,7
	Üst	6	3,6
Sosyoekonomik Düzey			
	Öğrenci	4	2,4
	Mesleği yok	18	10,9
	Memur	43	26,1
	Öğretmen	34	20,6
	Yönetici Asistanı	2	1,2
	Sosyal Çalışmacı	8	4,8
	Avukat	10	6,1
	Ekonomist	2	1,2
	Santral Operatörü	6	3,6
	Serbest Meslek	14	8,5
	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmeni	6	3,6
	Psikolog	5	3,0
	Müzisyen	5	3,0
	Kamuda İşçi	6	3,6
	Hizmetli	2	1,2
TOPLAM		165	100

Tablo 1’de katılımcıların %62,4’ünün (n:103) erkek, %37,6’sının (n:62) kadın olduğu görülürken, yaş aralıklarına bakıldığında 18-30 yaş grubunun %23 (n:38), 31-40 yaş grubunun %16,4 (n:27), 41-50 yaş grubunun %23 (n:38), 51-60 yaş grubunun %24,2 (n:40) ve 61+ yaş grubunun ise %13,3 (n:22) olduğu görülmektedir. Katılımcıların %37’sini (n:61) bekarlar, %52,1’ini (n:86) evliler ve geri kalan %10,9’unu boşanmış görme engelli bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların çocuk sayısı verilerinde ise

en yüksek oranla %44,8'inin (n:74) çocuğunun olmadığı görülürken, %29,7'sinin (n:49) bir, %13,3'ünün (n:22) iki, %12,1'inin (n:20) ise üç veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır.

Katılımcıların %18,2'si (n:30) çalışmamakta iken %50,3'ü (n:83) çalışmakta olup %31,5'i (n:52) emeklidir. Aylık gelir aralıklarında ise en yüksek oranları %15,5 (n:26) ile 4000-4999TL, %15,2 (n:25) ile 7000-7999TL, %14,5 (n:24) ile hiçbir geliri olmayanlar ve %13,9 ile (n:23) 5000-5999TL aralığında gelire sahip olanların oluşturduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan kendilerini alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde görenler sırasıyla %26,7 (n:44), %69,7 (n:115), %3,6 (n:6)dir. Ayrıca katılımcıların büyük çoğunluğu %26,1 (n:43) ile memurlar, %20,6 (n:34) ile öğretmenlerden oluşmakta olup bunları %10,9 (n:18) ile hiçbir mesleği bulunmayan görme engelli bireyler ve diğer meslek grupları izlemektedir.

Tablo 2. Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Puanları

OGBÖ	
N	165
Min.	5
Max.	25
Mode	25
Mean	19,8242
Std. Deviation	4,99262
Skewness	-,775
Kurtosis	-,129

Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeğinden minimum 5, maksimum 25 puan alınabilmektedir. Ölçek puanlaması ile gelecek beklentisi doğru orantılıdır. Yani ölçek puanlamasında düşük puan olumlu gelecek beklentisinin düşük olduğunu göstermekte, yüksek puan ise olumlu gelecek beklentisinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeğinin uygulanması sonucunda minimum puan alan katılımcı 5 puan almış iken; maksimum puan alan katılımcı 25 puan almıştır. Katılımcıların puan ortalaması ise $19,8242 \pm 4,99262$ şeklindedir. Ölçeğin basıklık değeri $-.129$, çarpıklık değeri ise $-.775$ bulunmuştur.

Tablo 3. Beck Umutsuzluk Ölçeği

BUÖ	
N	165
Min.	0
Max.	20
Mode	2
Mean	4,9091
Std. Deviation	4,22942
Skewness	1,358
Kurtosis	1,742

Beck Umutsuzluk Ölçeği, kişilerin geleceğe yönelik negatif bakışı skorlandırılmaktadır. Ölçekten elde edilen puan arttıkça bireyin umutsuzluk düzeyinin o kadar yüksek olduğu değerlendirilir. Ölçekten minimum 0 maksimum 20 puan alınabilmektedir. Kişiler elde ettikleri puanlara göre; (0-3) minimal, (4-8) hafif, (9-14) orta ve (>15) şiddetli umutsuzluk seviyesinde değerlendirilir. Beck Umutsuzluk Ölçeğinden minimum puan alan katılımcı 0 puan almış iken; maksimum puan alan katılımcı 20 puan almıştır. Katılımcıların puan ortalaması ise $4,9091 \pm 4,22942$ şeklindedir. Ölçeğin basıklık değeri 1.742, çarpıklık değeri ise 1.358 bulunmuştur.

Tablo 4. Pearson Korelasyon Testi: Olumlu Gelecek Beklentisi ile Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Pearson Korelasyon		Umutsuzluk Düzeyi
	R	-,681**
Olumlu Gelecek Beklentisi	P	,000
	N	165

p<0.01

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların olumlu gelecek beklentisi ile umutsuzluk düzeyi arasında yüksek düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir ($r=-0,681$, $p<0,01$). Bu doğrultuda olumlu gelecek beklentisi arttıkça umutsuzluk düzeyinde azalma görüldüğü ifade edilebilir. Determinasyon katsayısına ($r^2=0,18$) bakıldığında, olumlu gelecek beklentisindeki toplam varyansın (değişkenliğin) %46'sının umutsuzluk düzeyinden kaynaklandığı söylenebilir. Açıklanan varyans diğer değişken için yorumlanabilir.

Tablo 5. Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	T	P
OGBÖ	Kadın	62	20,67	4,65	163	1,71	,089
	Erkek	103	19,31	5,14			

p>0.05

Tablo 5 incelendiğinde kadınların olumlu gelecek beklentileri puan ortalamaları ($\bar{x}=20,67$) ile erkeklerin olumlu gelecek beklentileri puan ortalamaları ($\bar{x}=19,31$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir, ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Ölçek	Yaş	N	\bar{X}	SS
OGBÖ	18-30	38	21,07	3,89
	31-40	27	17,25	5,42
	41-50	38	20,39	5,04
	51-60	40	20,17	4,83
	61-70	22	19,18	5,52

Tablo 7. Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulguları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
OGBÖ	Gruplararası	263,828	4	65,957 23,900	2,760	,030
	Gruplarıçi	3824,075	160			
	Toplam	4087,903	164			

p<0.05

Katılımcıların buldukları yaş grubu ile olumlu gelecek beklentileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir, $F(4, 160) = 2,760$, $p < 0,05$. Katılımcıların olumlu gelecek beklentisi buldukları yaş grubuna göre değişmektedir. Katılımcılardan 18-30 yaş grubunda olanların olumlu gelecek beklentileri ortalamaları ($\bar{x} = 21,07$), 31-40 yaş grubunda olanların olumlu gelecek beklentileri ortalamaları ($\bar{x} = 17,25$), 41-50 yaş grubunda olanların olumlu gelecek beklentileri ortalamaları ($\bar{x} = 20,39$), 51-60 yaş grubunda olanların olumlu gelecek beklentileri ortalamaları ($\bar{x} = 20,17$) ve 61-70 yaş grubunda olanların olumlu gelecek beklentileri ortalamaları ($\bar{x} = 19,18$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre olumlu gelecek beklentisinin en yüksek 18-30 yaş grubunda olanlarda olmak üzere sırasıyla 41-50, 51-60, 61-70 ve en düşük ise 31-40 yaş grubunda olanlarda olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği puanlarının cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t-testi sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	T	P
BUÖ	Kadın	62	4,43	4,18	163	-1,11	,266
	Erkek	103	5,19	4,24			

p>0.05

Tablo 8 incelendiğinde kadınların umutsuzluk düzeyleri puanlarının ortalaması ($\bar{x} = 4,43$) ile erkeklerin umutsuzluk düzeyleri puanlarının ortalamaları ($\bar{x} = 5,19$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 9. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Ölçek	Yaş	N	\bar{X}	SS
BUÖ	18-30	38	3,57	2,44
	31-40	27	7,85	5,36
	41-50	38	4,42	4,40
	51-60	40	4,30	3,95
	61-70	22	5,54	3,78

Tablo 10. Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Bulguları

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
BUÖ	Gruplararası	333,848	4	83,462 16,249	5,137	,001
	Gruplarıçi	2599,788	160			
	Toplam	2933,636	164			

p<0.01

Katılımcıların buldukları yaş grubu ile umutsuzluk düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir, $F(4, 160) = 5,137$, $p < 0,01$. Katılımcıların umutsuzluk düzeyleri buldukları yaş grubuna göre değişmektedir. Katılımcılardan 18-30 yaş grubunda olanların umutsuzluk düzeyleri ortalamaları ($\bar{x} = 3,57$), 31-40 yaş grubunda olanların umutsuzluk düzeyleri ortalamaları ($\bar{x} = 7,85$), 41-50 yaş grubunda olanların umutsuzluk düzeyleri ortalamaları ($\bar{x} = 4,42$), 51-60 yaş grubunda olanların umutsuzluk düzeyleri ortalamaları ($\bar{x} = 4,30$) ve 61-70 yaş grubunda olanların umutsuzluk düzeyleri ortalamaları ($\bar{x} = 5,54$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre umutsuzluk düzeylerinin en düşük 18-30 yaş grubunda olanlarda olmak üzere sırasıyla 51-60, 41-50, 61-70 ve en yüksek ise 31-40 yaş grubunda olanlarda olduğu belirlenmiştir.

Toplumda yaşayan her bireyin yaşamını sorunsuz bir şekilde devam ettirebilmesi önemlidir. Yaşlı bireyler için de bu durum geçerlidir. Yaşam süresinin artması yaşlılar ve diğer kuşaklardaki bireyler ile farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Özellikle de gençler, onlara hizmet sunan kesim haline gelmiştir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumunu belirleyebilmek için Sakarya Üniversitesi'nde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumunu belirlemek amacıyla bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 34-112 arasında puan alanların olumsuz tutuma, 113-204 arasında puan alanların olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin 198'inin (%49.2) olumsuz tutuma, 204'ünün (%50.8) de olumlu tutuma sahip olduğu görülmüştür. Genel kaniye göre öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında yaşlılara yönelik tutumların demografik özelliklere göre değişiklik gösterip göstermediğine bakıldığında öğrencilerin cinsiyetine, sınıfına ve yaşına göre tutumları incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Literatüre bakıldığında; ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada cinsiyet durumunun tutumu etkilemediği desteklenmiştir (Başer & Cingil, 2019). Bu durumun tersi yönünde cinsiyete göre tutumlar arasında farklılık olduğu da tespit edilmiştir (Kavuran & Caner, 2021). Aynı zamanda hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir araştırmada öğrencilerin sınıfının ve yaşının tutumları etkilemediği araştırmamızı destekler niteliktedir (Adıbelli, Türkoğlu, & Kılıç, 2013). Öğrencilerin öğrenim gördükleri fakülteye, yetiştikleri aile türlerine, yetiştikleri bölge türüne ve gelir durumlarına göre tutumları incelendiğinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar

bulunmuştur. Literatüre bakıldığında; sosyal hizmet öğrencileri ile yapılan çalışmada yetişilen aile türünün tutumları etkilediği bulunmuştur (Duran, 2021). Ülkemizde yapılan sosyal hizmet ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumunun incelendiği bir araştırmada da geniş aile türündeki öğrencilerin çekirdek aile türündeki öğrencilere göre daha olumlu tutumda olduğu saptanmış ve araştırmada tutumların yaşanılan bölgelere göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (Danış, Kara, Çolak, Kırpık, & Ayyıldız, 2015). Yaşlılara yönelik tutumların belirlenmesinde birçok değişkenin etkili olduğu ve bu değişkenlerin farklı özelliklere göre değişebileceği düşünülmektedir.

TARTIŞMA

Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Katılımcılar Ankara'da ve İstanbul'da yaşayan görme engelli yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Verilerin Ankara ve İstanbul'dan toplanması nüfus olarak farklı şehirlerden gelen insanları bir arada toplayan şehirler olmaları açısından bulguların genellenebilirliği açısından olumlu bir etkiye sahiptir. Katılımcıların kadınlar 62, erkekler 103 kişi olmak üzere sayılarının çok uzak olmaması çalışmada cinsiyetler arası farklılıkları incelenebilmesi açısından fayda sağlamaktadır. Bununla birlikte katılımcıların yaş aralığı 18-70 yaş arasında değişmektedir. Araştırmanın görme engelli yetişkin bireylerden çeşitli yaş gruplarındaki katılımcıları içermesi, çalışmanın amacına hizmet etmektedir. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında bekar 61, evli 86, boşanmış 18 kişinin varlığı çalışma grubunda çeşitlik sağlarken özellikle evli ve bekar sayılarının birbirine yakınlığı çalışmadaki farklarının görülebilirliği açısından olumlu etkiye sahiptir. Çalışma durumu ve aylık gelir bilgilerine bakıldığında çalışan, çalışmayan ve emekli katılımcıların varlığı ve aylık gelirlerin buna bağlı olarak çeşitlilik göstermesi araştırmada farklı grupların sonuçlarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Katılımcıların yaklaşık gelirinin en fazla oranla (%15,8) 4000-4999 TL arasında ve asgari ücret sınırına yakın olduğu görülmektedir. Kendilerini gördükleri sosyoekonomik düzey ise yine bu bilgilerle bağlantılı şekilde yoğun olarak orta sosyoekonomik düzeydeki (%69,7) katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların meslekleri çeşitlilik göstermekle birlikte çoğunluğu memurlar (%26,1) ve öğretmenler (%20,6) oluşturmaktadır.

Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Bulgularının Tartışılması

Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği'nden elde ettikleri puanlar 5-25 aralığında olup ortalama puan $19,8242 \pm 4,99262$ 'dir. Ölçekten alınan ortalama puanın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre çalışmaya katılan görme engelli yetişkin bireylerin genel olarak geleceğe dair olumlu bir bakış açısına sahip söylenebilir. Burcu'nun (2005) 225 görme özürlü çocuk ile yaptığı

araştırmada görme özürlü çocukların geleceğe ilişkin düşüncelerine dair veriler şu şekildedir: "geleceğimden oldukça umutluyum (oldukça umutlu)" diyenlerin oranı yüzde 33.3, "umutluyum ama geleceğimle ilgili endişelerim var (biraz umutlu)" diyenlerin oranı yüzde 60 ve "geleceğim beni endişelendiriyor, belirsiz bir çok şey var (umutsuz)" diyenlerin oranı yüzde 4.4'tür. Görme özürlü çocuklar ile yapılan araştırmanın geleceğe ilişkin düşünceler ile ilgili sonuçları bu araştırmadaki görme engelli yetişkin bireylerin olumlu gelecek beklentisi sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Özbatak (2017) engelli bireylerin yaşamdan beklentisini incelediği nitel araştırmasında geleceğe ilişkin düşünceleri (umut ve beklentileri) ve en çok hayal ettikleri şeyin ne olduğu sorularına ilişkin elde ettiği bulgularda görüşmecilerin gelecek öngörülerinin genel anlamda pozitif olduğunun dikkat çektiğini, belirgin şekilde sadece bir kişinin umutsuz olduğunu vurguladığını belirtmiştir. Engelliler ile yapılan araştırmanın gelecekle ilgili düşüncelerle ilgili söz konusu sonuçları bu araştırmadaki görme engelli yetişkin bireylerin olumlu gelecek beklentisi sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden elde ettikleri skorlar 0-20 aralığında olup ortalama puan $4,9091 \pm 4,22942$ 'dir. Ölçek puanları değerlendirildiğinde katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ortalamaya bakıldığında görme engellilerin umutsuzluk düzeylerinin genel anlamda düşük olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde umutsuzluk düzeyi araştırmalarının daha çok farklı engel gruplarında, kronik sağlık problemleri bulunan hastalarla ve psikiyatri hastaları ile çalışıldığı gözlemlenmiştir. Akgün'ün (2015) ortopedik engelli bireylerle gerçekleştirdiği umutsuzluk düzeyi ile intihar olasılığının ilişkisini incelediği araştırmasında ortopedik engelli bireylerin umutsuzluk ortalama puanları $7,74 \pm 4,87$ olarak bulunmuştur. Cebeci'nin (2021) yetişkinlerle gerçekleştirdiği sosyal fobi ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkisini incelediği araştırmasında umutsuzluk puanı ortalamasının 5.42 ± 4.209 değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Tan vd. (2005) hemodiyaliz hastalarıyla gerçekleştirdikleri sosyal destek ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin tespitini inceledikleri araştırmalarında ise ortalama umutsuzluk skoru 8.8 ± 5.1 olarak bulunmuştur Savaşan vd. (2013) koroner arter hastalarıyla gerçekleştirdikleri sağlıklı yaşam biçimi tutumları ve umutsuzluk seviyelerini inceledikleri araştırmalarında katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeğinden aldıkları ortalama puanı 7 ± 5 olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentileri ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Dair Bulguların Tartışılması

Araştırma sonuçlarına göre görme engelli yetişkin bireylerin olumlu gelecek beklentisi ve umutsuzluk düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin varlığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda olumlu gelecek beklentisi arttıkça umutsuzluk düzeyinin düştüğü gözlemlendiğinden aralarında olumsuz yönde bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Literatürde bu sonucu reddeden veya destekleyen bir araştırmaya

rastlanmamakla birlikte olumlu gelecek beklentisi ve umutsuzluk düzeyinin birbirine zıt iki kavramlar olduğu değerlendirildiğinde aralarında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığının kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Olumlu Gelecek Beklentisi Ölçeği Puanlarının Sosyo-demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın sürekli değişkenlerinden biri olan olumlu gelecek beklentisinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı alt amaçlardandır. Olumlu gelecek beklentisinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatür tarandığında araştırmalarda gelecek beklentisinin daha çok küçük yaşta veya yetişkin, görme, ortopedik veya zihinsel engelli çocuğa sahip anne-babalar, bakım verenler ve engelli yakınları ile çalışıldığı görülmüştür. Şarvan Cengiz vd. (2019) 65 yaş ve üzerindeki bireylerle gerçekleştirdiği bedensel aktivite seviyesi ile umutsuzluk düzeyinin ilişkisinin incelediği araştırmada da gelecekle ilgili beklentilerin cinsiyet ile arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Söz konusu sonuçlar farklı bir grupta çalışılmış olsa da araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Olumlu gelecek beklentisinin bulunulan yaş grubuna göre farklılaşp farklılaşmadığı bir diğer alt amaçtır. Olumlu gelecek beklentisinin bulunulan yaş grubuna göre farklılaşp farklılaşmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları 18-30 yaş grubunda olan görme engelli bireylerin olumlu gelecek beklentisinin diğer yaş gruplarındaki görme engelli bireylerdeki olumlu gelecek beklentisine göre daha fazla olduğunu göstermektedir. 18-30 yaş grubundan sonra sırasıyla 41-50, 51-60, 61-70 yaş gruplarında olumlu gelecek beklentisinin azaldığı görülürken; en düşük olumlu gelecek beklentisi ise 31-40 yaş grubundaki görme engelli bireylerde tespit edilmiştir. Bu araştırmada 18-30 yaş grubunun lehine çıkan anlamlı farkta genç nüfus olmaları ve kendilerini uzun bir geleceğin beklediğini düşünmeleri dolayısıyla mevcut yaşam koşulları ne olursa olsun geleceğe dair olumlu bakış açısına sahip olmalarının ve geleceği değiştirebilecek gücü ve azmi kendilerinde görmelerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında diğer yaş gruplarında gruptaki yaş arttıkça olumlu gelecek beklentisinin azalması da beklenir bir sonuçtur. Fakat bu kademeli azalmanın yanı sıra 31-40 yaş grubunda en düşük olumlu gelecek beklentisine rastlanması dikkat çekici bir sonuçtur. Bu yaş grubunda bulunan insanların Türkiye koşullarında genellikle bakımından sorumlu oldukları bir aile kurmuş olabilecekleri değerlendirildiğinde kendi gelecekleriyle birlikte sorumlu oldukları aile bireylerinin gelecek kaygısını da üstlenmiş olabilecekleri ve bu sorumluluk duygusunun bireyin olumlu gelecek beklentisini olumsuz etkilemiş olabileceği düşünülmüştür. Literatürde doğrudan görme engelli yetişkin bireylerin gelecek beklentileri ilgili bir

araştırmaya rastlanmamakla birlikte, araştırmamızda olumlu gelecek beklentisi ile yaş grupları arasında çıkan anlamlı farkı reddeden veya destekleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Katılımcıların Beck Umutsuzluk Ölçeği Puanlarının Sosyo-demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın sürekli değişkenlerinden biri olan umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı alt amaçlardandır. Umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç görme engelli yetişkinlerin kadın-erkek fark etmeksizin benzer umutsuzluk düzeylerine sahip olabileceğini göstermektedir. Literatürde görme engelliler özelinde bu sonucu reddeden veya destekleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Akgün'ün (2015) ortopedik engelli bireylerin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmasında umutsuzluk ve intihar eğilimi arasındaki ilişkiyi incelenmiş olup ortopedik engelli bireyler için umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç araştırma bulgularımızı farklı bir engel grubu üzerinden destekler niteliktedir. Cebeci'nin (2021) yetişkin bireyler üzerinde yaptığı sosyal fobi ve umutsuzluk düzeylerinin ilişkisinin incelediği araştırmasında ise umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucu çıkmıştır. Galioğlu'nun (2014) 18-26 yaş aralığındaki öğrencilerle çalıştığı, beliren yetişkinlerin yalnızlık ve umutsuzluk seviyeleri ile aile işlevlerinin ilişkisini irdelediği araştırmasında kız öğrencilerin umutsuzluk ölçek puanlarının erkek öğrencilerin ölçek puanlarına göre istatistiksel yönden anlamlı seviyede az olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç araştırmamız bulgularıyla çelişmektedir.

Umutsuzluk düzeyinin bulunulan yaş grubuna göre farklılaşp farklılaşmadığı bir diğer alt amaçtır. Umutsuzluk düzeyinin bulunulan yaş grubuna göre farklılaşmasına bakıldığında anlamlı bir farklılaşmanın varlığı görülmüştür. Araştırma sonuçları 18-30 yaş grubunda olan görme engelli bireylerin umutsuzluk düzeylerinin diğer yaş gruplarındaki görme engelli bireylerdeki umutsuzluk düzeylerine göre daha düşük olduğunu göstermektedir. 18-30 yaş grubundan sonra sırasıyla 41-50, 51-60, 61-70 yaş gruplarında umutsuzluk düzeyinin arttığı görülürken; en yüksek umutsuzluk düzeyi ise 31-40 yaş grubundaki görme engelli bireylerde tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar beklendiği üzere olumlu gelecek beklentisindeki sonuçlarla tam olarak zıt özellik göstermektedir. Dolayısıyla olumlu gelecek beklentisiyle yaş grupları arasındaki ilişki için yapılan değerlendirmenin umutsuzluk düzeyi için de aynen tekrarlanması mümkündür. Literatürde görme engelliler özelinde bu sonucu reddeden veya destekleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Cebeci'nin (2021) yetişkinlerdeki sosyal fobi ile umutsuzluk düzeyinin ilişkisinin incelendiği araştırmasında belirlenen yaş aralıkları ile umutsuzluk arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüş ($p<0.05$) ve en yüksek puan ortalaması 21-30 yaş grubundaki yetişkinlerde gözlenmiş olup 21-30 yaş grubunun, yaşları 41-50 ile 51 ve üstü olan yetişkinlere göre daha fazla umutsuzluk düzeyi puanına sahip oldukları ortaya saptanmıştır.

Galioglu'nun (2014) 18-26 yaş aralığındaki öğrencilerle çalıştığı, beliren yetişkinlerin yalnızlık ve umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmasında umutsuzluk düzeyi ortalama puanı $4,17 \pm 4,32$ olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu puanla ilgili 18-26 yaş grubundaki yetişkinlerin umutsuzluk düzeyinin genel anlamda düşük olduğu yorumu yapılabilir. Bu sonuç bizim çalışmamız kapsamında da benzer yaş grubunda en düşük umutsuzluk düzeyinin çıkması ile ilişkilendirildiğinde birbirini doğrulayan sonuçların ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada görme engelli yetişkin bireylerin olumlu gelecek beklentisi ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların olumlu gelecek beklentileri ve umutsuzluk seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş olup bu ilişki negatif yönlüdür.

Hem olumlu gelecek beklentisinin hem de umutsuzluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı, bulunulan yaş grubuna göre ise farklılaştığı görülmektedir. Beklenildiği üzere olumlu gelecek beklentisi ile umutsuzluk düzeyi benzer özelliklerle ilişkili bulunmuştur ve bu ilişkiler birbirine zıt niteliktedir.

Tüm bu sonuçlar değerlendirildiğinde görme engelli yetişkin bireylerin sahip olduğu sosyodemografik unsurların olumlu gelecek beklentisi ve umutsuzluk düzeyi üzerindeki etkisi açıktır. Bu faktörler mikro, mezo ve makro düzeydeki tüm uygulamalarda ve müdahalelerde göz önünde bulundurulmalıdır.

Görme engelli yetişkin bireyler geleceğe ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olsalar da bu durum engelli politikalarındaki eksikliğin farkında olmadıkları ve bunları eleştirmedikleri anlamına gelmemektedir. Bu nedenle var olan politikalarda günümüz koşullarına uygun revizyonlar yapılması ve yeni politikaların oluşturulması gerekliliği açıktır. Bu konuda doğru adımların atılabilmesi için literatürde görme engellilerin yaşamlarına eğilen daha fazla çalışmanın yapılması ve bu çalışmaların politikalara yön vermesi gerekliliği esastır.

Araştırma sonucunda görme engelli yetişkin bireylerin gelecek beklentileri ve umutsuzluk düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ancak çalışmanın 165 kişi ile yapılması ve yalnızca Ankara ve İstanbul'da yaşayan görme engelli yetişkinlerle çalışılması gibi faktörler nedeniyle bazı alt amaçlara göre anlamlı bir farklılaşmanın bulunamadığı değerlendirilmektedir. Bu durumun yanı sıra farklı engel gruplarında çıkacak sonuçlar da gelecek araştırmalar için merak konusu olabilecek niteliktedir. Farklı engel grupları arasında karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılması için çalışmanın katılımcı grubunun genişletilerek yeniden yapılması gerekliliği de ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu tüm bu konular,

engellilik alanında sağlıklı ve işe yarar politikaların geliştirilmesi açısından da büyük önem arz etmektedir.

Araştırma anket ve ölçeklerinin uygulanması esnasında görme engelli yetişkin bireylerle kurulan iletişim neticesinde önemli konular gündeme gelmiş tüm bu konular nicel özellik taşıyan bu araştırmada ele alınamamış, ele alınan bazı konulara ise yalnızca verilerin yorumlanması sırasında değinilebilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın bir de nitel araştırmaya ihtiyacı vardır ki bu araştırma çalışma grubu açısından nitel araştırmaya oldukça uygundur.

Araştırma konusuyla ilgili literatür tarandığında gelecek beklentisinin ve umutsuzluk düzeyinin işlendiği araştırmalarda engellilik ile ilgili olanlarda genellikle engelli çocukların ebeveynleri veya bakım verenleri ile çalışılmış olduğu, az da olsa benzer konularda ise görme engelli çocuklarla, işitme engelli çocuklarla, ortopedik engelli yetişkinlerle, engeli bulunmayan yetişkin veya yaşlı bireylerle çalışılan araştırmalara rastlanmıştır. Tüm bunlar dikkate alındığında görme engelli bireylerin algıladıkları gelecek beklentisi veya umutsuzluk düzeyi konularının başka değişkenlerle de ilişkisinin çalışılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma verilerinin toplanması için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Komisyonundan 05.02.2020 tarihinde etik kurul izni alınmıştır. Araştırmanın yapılması hususunda etik ilkeler ve değerler gözetilerek; çalışma grubunu oluşturan katılımcılara hakları hatırlatılmış, çalışmanın bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş, araştırmaya gönüllü katılımın esas olduğu vurgulanmış ve sözlü onayları alınmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin gizliliğinin sağlanması hususunda her türlü önlem alınmıştır.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgün, B. P. (2015). Ortopedik Engelli Bireylerin Umutsuzluk Düzeyi ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişki, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Burcu, E. (2005). Görme özürlü çocukların geleceğe ilişkin düşüncelerinde ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin önemi: Ankara örneği, *Journal of Economy Culture and Society*, 31: 37-54.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 25. Baskı, Ankara, Pegem Yayınları, s; 348.
- Büyükköztürk, Ş. (2019). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 24. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, 214.
- Cantekin, Ö. F., Esen, İ., Taşbaş, F. R., Arpacı, F. (2022). The Impact of Perceived Social Support on Undergraduate Students' Level of Anxiety during COVID 19 Pandemic. *Social Work Review/Revista de Asistentă Socială*, 3: 91-104.
- Cebeci, S. (2021). Yetişkinlerde Sosyal Fobi ve Umutsuzluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Gelişim Üniversitesi.
- Durak, A., Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik Çalışması, *Kriz Dergisi*, 2: 311-319.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>, 2020.
- Galioglu, C. (2014). Beliren Yetişkinlerin Yalnızlık ve Umutsuzluk Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişki, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Güler, A. (2004). Relationship Between Self-construals and Future Time Orientations, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Özbatak, M. (2017). Engelli bireylerin yaşamdan beklentilerinin incelenmesi, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 9: 356-375.
- Savaşan, A., Ayten, M., (2013). Ergene, O. Koroner Arter Hastalarında Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Umutsuzluk, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1: 1-6.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği geçerlilik ve güvenilirliği, *Kriz Dergisi*, 3: 139-142.
- Şarvan Cengiz, Ş., Çetinkaya, G. ve Delen, B. (2019). 65 yaş ve üzerindeki bireylerde fiziksel aktivite düzeyi ile umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi (Manisa ili örneği), *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4: 25-39.

- Tabachnick B. G., Fidell L. S. (2013). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanılması, 6. Baskı. Boston, Allyn and Bacon, 815.
- Tan, M., Okanlı, A., Karabulutlu, E. ve Erdem, N. (2005). Hemodiyaliz hastalarında sosyal destek ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8: 32-39.
- Temiz, K. (2010). Görme Engellilerde Ruhsal Belirtilerin, Yaşam Doyumunun ve Stresle Baş Etme Tarzlarının Araştırılması, Tıp Fakültesi, Uzmanlık tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Ünsal F., Şahan B. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının “engelli” kavramına ilişkin görüşleri, *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1: 1-8.